

Η πεζογραφία 1830-1880

1. Δημήτριος Βικέλας

α) Βιογραφικά

β) Το πνευματικό και ανθρωπιστικό έργο του Δ. Βικέλα

γ) Το λογοτεχνικό έργο του Δ. Βικέλα

δ) Ο «Λουκής Λάρας»

1. Η προέλευση του κειμένου
2. Το περιεχόμενο
3. Ο χαρακτήρας του «Λουκή Λάρα»

ε) Τα χαρακτηριστικά του έργου του Δ. Βικέλα

2. Βιβλιογραφία:

Δ. Τζιόβα: «Κοσμοπολίτες και αποσυνάγωγοι», Αθήνα 2003, σελ. 249-281

Β. Αθανασόπουλου: «Οι μάσκες του ρεαλισμού», τόμος Α, Αθήνα 2003, σελ. 295-388

Κ. Στεργιόπουλου: «Η νεοελληνική αφηγηματική πεζογραφία», Ιωάννινα 1977, σελ. 45-56

(Για περισσότερα βιογραφικά στοιχεία του Δ. Βικέλα:

Δήτσα Μαριάννα: «Δημήτριος Βικέλας», Η παλαιότερη πεζογραφία μας Ε΄ · 1830-1880, σ. 382-409. Αθήνα, Σοκόλης, 1996

Σπεράντζας Σ. Γ.: «Βικέλας Δημήτριος», Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Ζ΄. Αθήνα, Πυρσός, 1929

Τερδήμου Μαρία: Χρονολόγιο Δημητρίου Βικέλα. Ηράκλειο, 1991

Χατζηγεωργίου – Χασιώτη Βικτωρία: «Βικέλας Δημήτριος», Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό 2. Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1984.)

3. Αρθρογραφία: «Έτος Δ. Βικέλα» της Μ. Θεοδοσοπούλου

http://maritheodo.blogspot.com/2008/03/blog-post_21.html -Η αποδοχή του Βικέλα-

Η πεζογραφία 1830-1880

Δημήτριος Βικέλας

Βιογραφικά:

Ο Δ. Βικέλας με το έργο του και, ιδιαίτερα με τη νουβέλα του «*Λουκής Λάρας*» μας πηγαίνει πολύ πιο πέρα απ' ότι οι προηγούμενοι του στο χώρο της αφηγηματικής πεζογραφίας. Γεννήθηκε το 1835 στη Σύρο. Κατάγονταν από μεγάλη εμπορική οικογένεια με καταβολές στη Βέροια, το όνομα της οποίας ήταν Μπεκέλα ή Μπικέλα. Πατέρας του ήταν ο έμπορος Εμμανουήλ Βικέλας και μητέρα του η Σμαράγδα, κόρη του εμπόρου Γεωργίου Μελά και αδελφή του Λέοντος Μελά. Σε ηλικία τεσσάρων ετών έμεινε για ένα χρόνο στο Ναύπλιο με την οικογένεια του, η οποία ένα χρόνο μετά εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε κοντά στη μορφωμένη και φιλομαθή μητέρα του, ενώ γενικά η μόρφωσή του δεν υπήρξε συστηματική λόγω των συνεχών μετακινήσεων της οικογένειάς του. Στην Πόλη πέρασε εννιά χρόνια ως το 1849, οπότε επέστρεψε στη Σύρο μαζί με τη μητέρα του και φοίτησε στο Λύκειο του Χ. Ευαγγελίδη. Ήταν συμμαθητής του Εμμανουήλ Ροΐδη, μαζί με τον οποίο εξέδωσε το χειρόγραφο μαθητικό περιοδικό του Λυκείου *Μέλισσα*. Το 1851 σε ηλικία δεκαέξι ετών μετέφρασε το έργο του Ρακίνα *Εσθήρ*, που ανέβηκε σε σχολική παράσταση και εκδόθηκε στην Ερμούπολη. Στη συνέχεια ξενιτεύτηκε δεκαεπτά χρονών και έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Αγγλία και τη Γαλλία. Στο Λονδίνο έζησε είκοσι χρόνια συνολικά κάνοντας εμπορικές επιχειρήσεις, εργαζόμενος ως υπάλληλος στο κατάστημα της εταιρείας «Ανεψιοί Μαύρου» και ως συνέταιρος στον οίκο των αδελφών «Μελά». Παράλληλα φοίτησε στο **University College**, λόγω του περιορισμένου, όμως, χρόνου του απέκτησε μόνο το δίπλωμα βοτανικής και αυτό, γιατί ποτέ δεν είχε πάψει να τον ενδιαφέρει η λογοτεχνία. Μελέτησε φιλολογία και ιστορία, ενώ έγραψε στίχους και μεταφράσεις από τον Όμηρο, τον Θεόκριτο, τον Goethe, τον Vittorio Alfieri, κ.α.. Στο Λονδίνο κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για την διατήρηση του ελληνικού χαρακτήρα της ομογένειας, προωθώντας την ίδρυση του εκεί ελληνικού σχολείου. Το 1855 επισκέφτηκε την οικογένειά του στην Κωνσταντινούπολη και πήρε μέρος για πρώτη φορά σε ποιητικό διαγωνισμό (τον Ράλλειο με το ποίημα «*Αναμνήσεις του Πριγκήπου*»). Ακολούθησαν δημοσιεύσεις ποιημάτων του, άλλοτε στην καθαρεύουσα και άλλοτε στη δημοτική στην *Πανδώρα* και άλλα λογοτεχνικά περιοδικά, ενώ το 1862 δημοσίευσε στο Λονδίνο την ποιητική συλλογή *Στίχοι*. Το 1859 γνωρίστηκε με τον Αλέξανδρο Δουμά, κατά τη διάρκεια ταξιδιού του με ατμόπλοιο προς την Αγγλία. Στην Αγγλία παντρεύτηκε την Καλλιόπη Γεραλοπούλου με την οποία ταξίδεψε στην Ευρώπη μέχρι το 1876. Στη διάρκεια της πανευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης της περιόδου εκείνης διαλύθηκε η συνεργασία του με την εταιρεία των αδελφών Μελά, και το ζευγάρι επιχείρησε να εγκατασταθεί στην Αθήνα. Τον επόμενο χρόνο η επιδείνωση της ήδη διαταραγμένης ψυχικής υγείας της γυναίκας του τους ανάγκασε να επιστρέψουν στο Παρίσι. Εδώ, ο Βικέλας ασχολείται ξανά με τη μετάφραση, με διαλέξεις και αρθρογραφία, ενώ γράφει και το γνωστότερο έργο του το «*Λουκής Λάρας*» που τον καθιέρωσε στο χώρο της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ως το 1897 ταξίδευε διαρκώς από το Παρίσι προς την Αθήνα και την Κωνσταντινούπολη και αντιστρόφως. Στο Παρίσι τον βρίσκουμε να αναπτύσσει πλούσια εθνική δράση, είναι αυτός που πρότεινε να διεξαχθούν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα, εκπροσωπώντας την Ελλάδα στο παρισινό συνέδριο για την αναβίωσή τους. Όταν η πρόταση έγινε αποδεκτή, ήρθε στην Αθήνα και πρωτοστάτησε στην πραγματοποίησή τους, πείθοντας διστακτικούς και μη. Από το 1900 τον βρίσκουμε οριστικά εγκατεστημένο στην Αθήνα να ασχολείται με κοινωφελή έργα και να φροντίζει για τα γράμματα. Μεταξύ άλλων ιδρύει τον «*Οίκο Τυφλών*», τη «*Σεβαστοπούλειο*

Σχολή» και το «*Σύλλογο προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων*» μαζί με τον Γεώργιο Δροσίνη στον οποίο μένει πρόεδρος ως το θάνατο του. Στα πλαίσια του «*Συλλόγου προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων*» εκδόθηκαν πάνω από εκατό τίτλοι βιβλίων ποικίλης θεματολογίας και ιδρύθηκε το «*Σχολικό Μουσείο*», η «*Σχολική Βιβλιοθήκη*» και η «*Συλλογή πινάκων εποπτικής διδασκαλίας*», ενώ το 1907 κυκλοφόρησε και το περιοδικό «*Μελέτη*». Το 1904 με πρωτοβουλία του Βικέλα και του πολιτιστικού συλλόγου *Παρνασσός* συνήλθε στην Αθήνα το **Α΄ Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συνέδριο** με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών και ιδρυμάτων από την Ελλάδα και την Ευρώπη. Την τελευταία περίοδο της ζωής του ασχολήθηκε με τη συγγραφή των απομνημονευμάτων του που φέρουν τον τίτλο «*Η ζωή μου*». Πέθανε στην Αθήνα το 1908.

Το λογοτεχνικό έργο του Δ. Βικέλα

Το έργο του Βικέλα είναι ποικίλο, η λογοτεχνική του, ωστόσο, παραγωγή είναι περιορισμένη σε σύγκριση προς το μέγεθος του συνόλου του γραπτού έργου του. Έγραψε ποιήματα, μελέτες, έκανε μεταφράσεις, μα περισσότερη βαρύτητα στην παρουσία του δίνει η αφηγηματική του πεζογραφία. Με τα πεζά του μπαίνουμε στην περιοχή εκείνη, που ο αφηγηματικός πεζός λόγος εμφανίζεται οργανωμένος και με μεγαλύτερες αξιώσεις. Ο Βικέλας καλλιέργησε αρκετά είδη του: τη νουβέλα, το διήγημα, τις ταξιδιωτικές εντυπώσεις και το αυτοβιογράφημα. Το εύρος των ενδιαφερόντων του επιβεβαιώνεται μέσα από τον κατάλογο των έργων του: «*Λουκής Λάρας*» 1879, «*Διηγήματα*» 1887, «*Από Νεαπόλεως εις Ολυμπίαν –επιστολαί προς φίλον*» 1886, «*Περί Σκωτίας*» 1890, «*Η ζωή μου*» 1908. Το σημαντικότερο, βέβαια, από όλα τα έργα του είναι ο «*Λουκής Λάρας*». Ο «*Λουκής Λάρας*» δημοσιεύτηκε σε δέκα συνέχειες στην «*Εστία*», το 1879, με τον υπότιτλο «*Αυτοβιογραφία γέροντος Χίου*» από τον Ιανουάριο ως το Μάρτιο. Αφορμή της έμπνευσης του Βικέλα στάθηκε η γνωριμία του στο Λονδίνο με έναν Χίο ομογενή, τον Λουκά Τζίφο, που σύμφωνα με παράκληση του, του άφησε τις αυτοβιογραφικές του σημειώσεις. Ο Βικέλας κατάφερε να διαμορφώσει αυτές τις σημειώσεις του γέροντα από τη Χίο και να δημιουργήσει ένα εκτεταμένο πεζογράφημα που κυμαίνεται ανάμεσα στην ηθογραφία και την ιστορία και έχει έκταση ανάλογη με μια νουβέλα.

Σημείο εκκίνησης της αφήγησης είναι το 1821, όταν ο εικοσάχρονος τότε Λουκής Λάρας βρίσκεται στη Σμύρνη και ασχολείται με το εμπόριο μαζί με τον πατέρα του. Για την Επανάσταση και τη *Φιλική Εταιρεία* γνώριζε λίγα και έτρεφε ελάχιστες ελπίδες για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Με την έναρξη της Επανάστασης οι Τούρκοι τρομοκρατούν τους χριστιανικούς πληθυσμούς κι έτσι, πατέρας και γιος καταφεύγουν στη Χίο, όπου βρίσκεται η υπόλοιπη οικογένεια. Μολοντί διαθέτει ψυχικά χαρίσματα και σωματικά προσόντα, δε συμμετέχει ενεργά στον αγώνα. Ένα χρόνο μετά οι Τούρκοι επιτίθενται στη Χίο και μπροστά στον επερχόμενο κίνδυνο η οικογένεια εκπατρίζεται ξανά. Καταφεύγουν πρώτα στη Μύκονο, κατόπιν στις Σπέτσες και αργότερα στην Τήνο, όπου ο Λουκής Λάρας επιδίδεται με επιτυχία στο εμπόριο. Εκεί πεθαίνει ο πατέρας του ήρωα. Τελικά, ο νεαρός έμπορος επιστρέφει κρυφά στη Χίο, για να ξεθάψει και να πάρει μαζί του κάποια κοσμήματα και ασημικά, που είχε κρύψει στον κήπο του σπιτιού του λίγο πριν αναχωρήσουν για τη Μύκονο. Μετά από κόπους και κινδύνους πετυχαίνει το παράτολμο έργο του, αλλά αμέσως ανταλλάσσει τον θησαυρό του για να σώσει μια αιχμάλωτη στους Τούρκους κοπέλα, κόρη ενός φίλου του πατέρα του. Το έργο καταλήγει στην αναπόληση της ευτυχισμένης πια ζωής του Λουκή, αφού αποκατέστησε τα αδέρφια του, παντρεύτηκε την κόρη που έσωσε και έφτιαξε μαζί της μια μεγάλη και ευτυχισμένη οικογένεια.

Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, έχουμε στο «*Λουκή Λάρα*» του Βικέλα μια διήγηση της *πραγματικής ζωής* ενός γέρου από τη Χίο, που έζησε τις περιπέτειες της καταστροφής και γλίτωσε με την οικογένεια του. Έχουμε το *ιστορικό πλαίσιο* του απελευθερωτικού αγώνα, δεν έχουμε, όμως, την άμεση εξιστόρηση των ιστορικών γεγονότων. Με άλλα λόγια

στο «*Λουκή Λάρα*» δεν προέχει ο ιστορικός χαρακτήρας. Κέντρο του έργου γίνεται ο άνθρωπος, που πέρασε μέσα από τη δοκιμασία των γεγονότων της εποχής. Καθώς σημειώνει ο **Α. Σαχίνης** «ο συγγραφέας από την επανάσταση του 21 μας έδωσε την πλευρά του άμαχου πληθυσμού τις σφαγές, τις καταδιώξεις, τις αγωνίες και τη σταθερή εγκαρτέρηση εκείνων που δεν έλαβαν ενεργό μέρος στον Αγώνα αλλά που υπέστησαν τις τραγικές συνέπειες του. Μια μαρτυρία των ατιμώσεων και των διωγμών αυτών είναι ο «*Λουκής Λάρας*» και ένα απλά, ζεστά και με απέραντη καλοσύνη γραμμένο χρονικό της εποχής. Οι τόνοι του πόνου αυτού είναι μαλακοί, απαλοί, ποτέ οξείς ή διαπεραστικοί, οι άνθρωποι υποφέρουν και πάσχουν μέσα στο βιβλίο, χωρίς να παραπονιούνται. Δε διαμαρτύρονται μήτε κατηγορούν κανένα. Αλλά και ο γενικός τόνος της αφήγησης είναι χαμηλός και οικείος. Αυτό αποτελεί ένα προχώρημα και μας πηγαίνει λίγα βήματα πιο πέρα από ανάλογα έργα. Η διήγηση παρουσιάζει μια φυσική απλότητα, οι χαρακτήρες ψυχογραφούνται και διαγράφονται με τις απλές και άνετες γραμμές, που θα χρησιμοποιήσει στα αμέσως επόμενα χρόνια η ηθογραφία, ενώ παντού επικρατεί η μετριοπάθεια και η στρωτή αρχιτεκτονισμένη εξιστόρηση των περιστατικών. Από την άποψη αυτή ο «*Λουκής Λάρας*» είναι ηθογραφία σε ιστορικό πλαίσιο και ούτε καλά-καλά μυθιστόρημα». Ο «*Λουκής Λάρας*» είναι μια ιστορία πλασματική, που ο Βικέλας την άντλησε από ένα κείμενο αυτοβιογραφικό γνωστού του προσώπου, που του το είχε εμπιστευθεί. Το συγκεκριμένο κείμενο οφείλει την όποια ποιότητα του φυσικά στον Βικέλα, ο οποίος και υιοθετεί τη στήριξη της αφήγησης σε πρώτο πρόσωπο και όχι σε τρίτο, μια τεχνική που γενικεύεται μετά το 1880. Στη φάση αυτή, της ελληνικής πεζογραφίας η χρήση του πρώτου προσώπου εξυπηρετεί δύο λειτουργίες: α) καταρχήν αποτελεί μια διατύπωση κατάθεσης, είναι η φωνή μιας μαρτυρίας. Το πρώτο πρόσωπο επικυρώνει τα λεγόμενα, είναι ο αμεσότερος τρόπος να πραγματεύεται η αλήθεια, η αντικειμενική κατάσταση, είναι ρεαλιστικό από τη φύση του και β) κατά δεύτερο λόγο, το πρώτο πρόσωπο λειτουργεί με μια αμεσότητα και με μια γραμμικότητα που απαλλάσσουν τον αφηγητή από ένα πλήθος τεχνικές δυσκολίες. Το πρώτο πρόσωπο εκθέτει όσα έχει δει, πάθει ή ακούσει ο αφηγητής. Η προοπτική που εφαρμόζεται είναι μονοδιάστατη, έχει μόνο μια οπτική γωνία σταθερή, αντίθετα με το τρίτο πρόσωπο που δίνει στο συγγραφέα τη δυνατότητα να εισάγει στην αφήγηση όσες γωνίες θέλει, αντίστοιχες με τα πρόσωπα δια μέσου των οποίων αναπτύσσει την ιστορία του. Η διάταξη των θεμάτων είναι χρονολογικά αντικειμενική, δεν προκαλεί προβλήματα κατάταξης στην οικονομία του χρόνου και αφήνει περιθώρια για ενδεχόμενες αναδρομές. Το πρώτο πρόσωπο τοποθετείται στην κλίμακα δυσκολιών του αφηγηματικού λόγου σε μια φάση πρωτοβάθμια σε σχέση με την εναλλασσόμενη προοπτική, που είχε ήδη εφαρμοστεί στην Ελλάδα, ας μην το ξεχνούμε, στα μυθιστορήματα πλοκής και περιπέτειας. Η προτίμηση, που τώρα αρχίζει να επικρατεί για το πρώτο πρόσωπο, προϋποθέτει μια εκλογή που έχει ένα εντελώς ιδιαίτερο νόημα. Ο Βικέλας εκμεταλλεύτηκε με τον πιο κατάλληλο τρόπο τις ευκαιρίες που η τεχνική του πρώτου προσώπου του προσέφερε, προσάρμοσε στην εντέλεια τα περιστατικά, γενικά και προσωπικά στην υποθετική προσωπικότητα του «*Λουκή Λάρα*», προσγράφοντας σε αυτήν και στην νοημοσύνη της τη σημασία που παίρνουν τα πράγματα.

Ο «*Λουκής Λάρας*» είναι ένας γέρος άνθρωπος που χαίρεται τη ζωή του, οπλισμένος με τη σοφία του κοινού νου. Ο Βικέλας έμπορος και ο ίδιος φτάνει να πλέκει όχι την απολογία, αλλά την επική εξύμνηση του εμπορίου. Ο υπερτονισμός της φιλήσυχης ζωής δεν εγκωμιάστηκε από πολλούς, ειδικά από όσους την έβλεπαν ως επιλογή ζωής που λειτουργούσε σε βάρος της δραστηριότητας και του ενθουσιασμού, που επέβαλλε η Μεγάλη Ιδέα. Σε αυτήν τη μετριοπάθεια του πατριωτικού αισθήματος είδε η πρόσφατη κριτική έναν τρόπο υποτονισμού, επίσης, της ηρωικής έξαψης και επομένως μια διέξοδο για να αποδράσει η πεζογραφία από τη ρομαντική εξιδανίκευση και να προδιαθέσει για ρεαλιστική αντίληψη των κοινωνικών πραγμάτων. Έτσι, η αντιρωική σκοπιά του Βικέλα στάθηκε προϋπόθεση για μια ρεαλιστική μέθοδο προσγειωμένη στην πραγματικότητα, σε τελευταία δε ανάλυση

παραμένει μια χαμένη ευκαιρία για το ρεαλισμό, καθώς ο ρεαλισμός δεν ευδοκιμεί μόνο με τα καλά αισθήματα.

Αρκετοί είναι εκείνοι, που υποστήριζαν παρασυρμένοι από παρατηρήσεις του Παλαμά και του Δροσίνη πως ο Βικέλας είναι ο πρώτος λογοτέχνης που εγκαινιάζει το διήγημα για τα δεδομένα της ελληνικής λογοτεχνίας. Ο «*Λουκής Λάρας*», ωστόσο, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί διήγημα, περισσότερο θα άρμοζε να θεωρηθεί νουβέλα, άλλωστε ο Βικέλας τα διηγήματά του τα έγραψε αργότερα εκτός από δυο πρωτόλεια τη «*Συμβολή της καμπάνας*» και «*Ο λυσσασμένος*». Δεν εγκαινιάζει το διήγημα, εγκαινιάζει, όμως, με το «*Λουκή Λάρα*» την ηθογραφία, όπως θα εμφανιστεί επίσημα από δω και πέρα. Διαφορετικά, ηθογραφία είχαμε και πιο πριν στον «*Θάνο Βλέκα*» και την «*Στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι*». Καθαρότερα από τον «*Λουκή Λάρα*» την ηθογραφία και ειδικότερα την ηθογραφική ατμόσφαιρα τη βλέπουμε στα διηγήματα του Βικέλα. Μπορεί ο «*Λουκής Λάρας*» είναι το πιο άρτιο και το πιο ολοκληρωμένο έργο του, στα διηγήματα, όμως, διαγράφονται πιο ευδιάκριτα ορισμένα κύρια χαρακτηριστικά του, η τυπική ηθογραφική ατμόσφαιρα μετά το 1880, συνδυασμένη με την απόπειρα κάποιας ψυχολογίας από τη μια και ο ηθικοδιδασκτικός τόνος από την άλλη. Το τελευταίο αυτό αντιπροσωπεύει ένα από τα πιο βασικά του στοιχεία, όχι από τα πιο θετικά. Σε μερικά διηγήματα εντούτοις, όπως στον «*Παπά-Νάρκισσο*», το στερεότερα χτισμένο από όλα, καταφέρνει να ενσωματώνει τον ηθικοδιδασκτικό του τόνο τόσο οργανικά με την όλη αφήγηση, ώστε να τον εξουδετερώνει κάπως. Ο Βικέλας βρίσκεται ολόκληρος μέσα στον λογιότασμό και το ηθικοδιδασκτικό πνεύμα της πριν από το 1880 περιόδου, μολονότι στα ώριμα του χρόνια συμβαδίζει με τη γενιά του ογδόντα, διατηρώντας ως το τέλος τη μετριοπάθεια του και κρατώντας για λογαριασμό του το ρόλο του ενδιάμεσου. Την πεζογραφία του θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ηθικοδιδασκτική ηθογραφία. Ο διδασκισμός του, όσο και αν προσπαθεί να κρυφτεί μέσα στην αφήγηση και την ηθογραφική ατμόσφαιρα, αποτελεί οργανικό στοιχείο της και βασικό της στόχο. Βγαίνει μέσα από την ίδια την ιδιοσυγκρασία του συγγραφέα κι από την πρόθεση του να φρονηματίσει τον αναγνώστη και να στηρίζει ότι συγκροτεί τη χρηστότητα του ατόμου. Το κακό, βέβαια, υπάρχει και για τον Βικέλα, μα υπερνικιέται. Ο τόνος του κηρύγματος, συνυφασμένος καθώς είναι με τη συντηρητική καθαρεύουσα, δίνει στο έργο του έναν τόνο ακαμψίας και παλαιότητας, απομένει, ωστόσο, σαν μια από τις πιο αξιόλογες παρουσίες της ελληνικής αφηγηματικής πεζογραφίας κατά τη μετάβαση της από το στάδιο της προπαρασκευής σε μια περίοδο με σταθερά επιτεύγματα και μεγαλύτερες αξιώσεις.

2. Βιβλιογραφία:

Α. Τζιόβας: Κοσμοπολίτες και αποσυνάγωγοι, Αθήνα 2003, σελ. 249-281

Β. Αθανασόπουλος: Οι μάσκες του ρεαλισμού, τόμος Α, Αθήνα 2003, σελ.295-388

Κ. Στεργιόπουλου: Η νεοελληνική αφηγηματική πεζογραφία, Ιωάννινα 1977, σελ. 45-56

Για περισσότερα βιογραφικά στοιχεία του Δ. Βικέλα:

Δήτσα Μαριάννα: «Δημήτριος Βικέλας», Η παλαιότερη πεζογραφία μας Ε΄ · 1830-1880, σ.382-409. Αθήνα, Σοκόλης, 1996

Σπεράντζας Σ. Γ.: «Βικέλας Δημήτριος», Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Ζ΄. Αθήνα, Πυρσός, 1929

Τερδήμου Μαρία: Χρονολόγιο Δημητρίου Βικέλα. Ηράκλειο, 1991

Χατζηγεωργίου – Χασιώτη Βικτωρία: «Βικέλας Δημήτριος», Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό2. Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1984.

3. Αρθρογραφία:

Έτος Δ. Βικέλα της Μ. Θεοδοσοπούλου

http://maritheodo.blogspot.com/2008/03/blog-post_21.html

-Η αποδοχή του Βικέλα-

..... Αδικημένος πίστευε ο Α. Αγγέλου πως είναι ο Βικέλας, όπως έγραφε το 1997, καθώς συγκροτούσε τα οκτάτομα Άπαντα του, υπό την αιγίδα του «Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων». Κι αυτό, γιατί μια κυρίαρχη μορφή, με πολύπλευρη δράση, όπως αυτός, δεν μπορεί να χωρέσει σε μια ιστορία νεοελληνικής λογοτεχνίας, όπου, κατ' ανάγκη, μνημονεύεται μόνο ο «Λουκή Λάρας» και μερικά ακόμη διηγήματα. Χαρακτηριστικό είναι πως όσοι σήμερα τιμούν τον Βικέλα, ουσιαστικά παρακάμπτουν τον λογοτέχνη, εκθειάζοντας τον μελίχιο και διαλλακτικό υπερασπιστή της ελληνικής υπόθεσης στη Λόντρα και τα Παρίσια..... Ακόμη μνημονεύεται για την κοινωφελή δράση του κατά την τελευταία δωδεκαετία της ζωής του, όταν είχε πλέον εγκατασταθεί στην Αθήνα.....Αυτός, είναι ο Βικέλας, που τίμησαν το 1996, με αφορμή τα εκατό χρόνια των Ολυμπιακών Αγώνων.....Όσο για την ελληνική λογοτεχνία, έχουμε τη δυσάρεστη εντύπωση πως γι' αυτήν μένει, ο Βικελάκος, καταπώς κοροϊδευτικά τον αποκαλούσε ο δεύτερος εξάδελφος του, Ψυχάρης, όντας χολιασμένος με το Σύλλογο και τα καθαρηνουσιάνικα, τουλάχιστον για τα δικά του γούστα, βιβλία που εξέδιδε. Παρότι, αρχικά, το πρώτο και το σημαντικότερο πεζογράφημα του Βικέλα, ο «Λουκής Λάρας», που ξεκίνησε να γράφεται στο Παρίσι και που από το αναγνωστικό κοινό αγαπήθηκε και από την κριτική επαινέθηκε, γνωρίζοντας πολλαπλές εκδόσεις και μεταφράσεις, προϊόντος του χρόνου, όλο και περισσότερο, αδικείται, με επιστέγασμα την προ εξαετίας έκδοση του 37^{ου} τόμου της Νεοελληνικής Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Ουράνη, «Λουκής Λάρας και διηγήματα», σε επιμέλεια **Βαγγέλη Αθανασόπουλου**. Αν και ως σημείο καμπής προβάλλει το 1973, όταν δημοσιεύτηκε η μελέτη του **Απόστολου Σαχίνη**, που ανασκευάζει την ευνοϊκή, έστω και μετά επιφυλάξεων, κριτική για τα πεζά του Βικέλα, τονίζοντας την έλλειψη δημιουργικής ή άλλως πως μυθοπλαστικής φαντασίας. Πάντως, την αδυναμία του να επινοεί πρωτότυπες ιστορίες δεν την έκρυβε ο Βικέλας, αντίθετα την εξομολογείται στα κείμενα του με κάθε ευκαιρία. Μάλιστα, στον «Λουκή Λάρα», παρέθεσε σύντομο προοίμιο, όπου διευκρίνιζε πως πρόκειται για χειρόγραφο, που βρέθηκε στα εγκατάλοιπα Χίου εμπόρου, εγκατεστημένου στο Λονδίνο. Το προοίμιο υπάρχει στις πρώτες εκδόσεις, που έγιναν ζώντος του Βικέλα. Από μια άποψη, υπερβάλλουσα σεμνότης εκ μέρους του, που, όμως, επέτεινε την, έτσι κι αλλιώς, αυθόρμητη τάση των μελετητών να ανακαλύπτουν πανταχού συγγραφικά τεχνάσματα ερήμην των προσώπων και των συνθηκών της εποχής. Μόνο που ο Βικέλας δεν θόλωσε τα νερά, όπως πιθανώς και να έπραττε ένας σύγχρονος συγγραφέας, αλλά φρόντισε να διασώσει στο Αρχείο του το εν λόγω χειρόγραφο, του ομογενή Λουκά Τζίφου. Μεταπολεμικά και μέχρι το 1990, τέσσερις τουλάχιστον φορές από διαφορετικούς εκδότες κυκλοφόρησε ο «Λουκής Λάρας», με τελευταία την έκδοσή του, ως 19^{ου} τόμου, στη σειρά «Η πεζογραφική μας παράδοση» του **Μανόλη Αναγνωστάκη**, άνευ προοιμίου, διεκδικώντας μια θέση πολύ πέραν του ηθοπλαστικού πεζογραφήματος. Στη συνέχεια, όμως, το 1991, η **Μαριάννα Δήτσα** έβαλε τα πράγματα στη θέση τους, ανασύροντας το χειρόγραφο από τους φακέλους και τις χαρτοθήκες του Αρχείου Βικέλα. Στον τόμο της Νέας Ελληνικής Βιβλιοθήκης του «Ερμή», ο «Λουκής Λάρας» παρουσιάζεται μαζί με το χειρόγραφο του Λουκά Τζίφου, σε πρώτη δημοσίευση. Λίγα χρόνια αργότερα, και ο Αγγέλου, στα Άπαντα, υπογραμμίζει και δη εισαγωγικά, την έλλειψη φαντασίας, την οποία, μάλιστα, θεωρεί και ως απουσία ισχυρού ταλέντου. Πουθενά το θείο αυτό δώρο δεν αγγίζει το σύνολο του έργου του, γράφει χαρακτηριστικά. Για να φθάσουμε, αρχές του 21^{ου} αιώνα, ο Αθανασόπουλος να επιμένει στην καθοριστική υποτονικότητα της φαντασίας του Βικέλα, καταλήγοντας με την διαπίστωση πως ο Βικέλας υπήρξε πιστός μεταφραστής ξένων εμπειριών. Γεγονός είναι, ότι ο «Λουκής Λάρας» στηρίχτηκε σε μια αληθινή ιστορία, όπως και «Η στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι», με τη διαφορά πως εδώ το πρωτότυπο ήταν μια γραπτή ιστορία, την οποία ο Τζίφος κάθισε και έγραψε υπακούοντας την επιθυμία του σεβαστού του φίλου, Βικέλα. Μια παραπλήσια ιστορία

αναφέρει ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, συντάσσοντας το λήμμα του Θανάση Βαλτινού στη γραμματολογία Σοκόλη, όσο αφορά το «*Συναζάρι του Ανδρέα Κορδοπάτη*», κι αυτό πρωτοδημοσιευμένο σε περιοδικό ογδόντα πέντε έτη μετά τον «*Λουκή Λάρα*». Και μόνο το παράδειγμα ενός καταξιωμένου συγγραφέα όπως ο Βαλτινός, για να μην θυμίσουμε τον έτερο ευκλή μεταφραστή ξένων εμπειριών, τον Στρατή Δούκα και τη μοναδική «*Ιστορία ενός αιχμαλώτου*», θα έπρεπε να κάνει κάπως προσεκτικότερους τους μελετητές, όταν αποφθέγονται περί φαντασίας, τεκμαίροντας το τάλαντο ενός εκάστου. Ένα επετειακό έτος Βικέλα, που ουσιαστικά ποτέ δεν εορτάστηκε, θα έδινε την ευκαιρία να δούμε, μέσα από μια σημερινή ματιά, το πεζογραφικό του έργο, τον «*Λουκή Λάρα*», τα διηγήματα, την αυτοβιογραφία του, το εξαιρετο ταξιδιωτικό, «*Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν*», ακόμη τις ιστορικές του μελέτες, τις σαιξπήρειες μεταφράσεις του και τον παραμελημένο όσο και μοναδικό επιστολογράφο Βικέλα. Ίσως ορισμένοι να θεωρούν, όπως ο ιστορικός μας Κ.Θ.Δημαράς, την αφήγηση του Βικέλα άνευρη και τις περιγραφές του άχρωμες. Ίσως, όμως, κάποιοι άλλοι να γοητεύονται από το αρρητόρευτο και αβίαστο ύφος του, αναγνωρίζοντας του, πως, παρά τον μακροχρόνιο συγχρωτισμό του με Άγγλους, Γάλλους και λοιπούς, έγραψε διήγημα ελληνικόν, σε εποχή που τα ξένα μεταφράσματα πλήθαιναν, δίνοντας το καλό παράδειγμα στους νεότερους του 1880, όπως παρατηρεί και ο Ξενόπουλος. Παρεμπιπτόντως, ας θυμίσουμε, πως ο Ε.Χ. Γονατάς, θηρεύων ασυνήθιστες ιστορίες, πριν είκοσι ένα χρόνια, ξεκίνησε την ομότιτλη σειρά του με διήγημα Βικέλα. Και μάλιστα, όχι με το γνωστότερο των δέκα συνολικά διηγημάτων του, τον «*Παπά-Νάρκισσο*» ούτε με τον «*Φίλιππο Μάρθα*», την «*Άσχημη αδελφή*» ή την «*Ανάμνησιν*», που παλαιότεροι και νεότεροι μελετητές κρίνουν ως επιτυχημένα, αλλά με το, κατά Σαχίνη, αναξιόλογο, «*Τα δυο αδέρφια*». Αναμφιβόλως εσκεμμένα, ζητώντας να παροτρύνει σε μια νέα ανάγνωση, όπως εύστοχα παρατηρούσε προ τετραετίας ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου....